

BRÅK 2016, Branschdagar för konst i norr

Konstnärers yrkesidentitet i centrum

Under två dagar i mitten av september samlas strax över 100 yrkesverksamma konstnärer och kulturpolitiker i Luleå för att samtala om den norra konstens förutsättningar. Temat första dagen är yrkesidentitet och vi strålar samman mitt i utställningen "Norrländ" på konsthallen i Luleå. Som en symbol för den situation konstnärer och även kulturarbetare ofta kan sugas in i pekar inledningsvis konsthallschefen Hans Sundvall mot målningen "Källan" av Sara-Vide Ericson. Det är en brunn i mörker, ett svart hål, som delvis blir upplyst av en byggarbetslampa. Snart ska lampan falla ner i mörkret, men innan dess tas en bild. Detta frysta ögonblick, sekunden innan det brakar samman, målar hon av. Det är självklart att det tär på en konstnärns liv när förtvivlan, hopp och enorm glädje hela tiden är snabbt utbytbara.

Fem konstnärer från den norra landsändens regioner (Cathrine Johansson från Jämtland Härjedalen, Ragnhild Brodow Sandelius från Gävleborg, Mats Wikström från Norrbotten, Monica Edmondson från Västerbotten och Lejla Porovic från Västernorrland) intar scenen och presentera sig själva utifrån frågeställningen: hur hanterar och skapar du din identitet som konstnär? Ragnhild Brodow Sandelius från Gävleborg beskriver hur konsten givit henne en röst i det offentliga rummet som hennes annars blyga person aldrig hade tagit. För henne var ett stipendium från KC Nord startskottet. Det gav henne ett självförtroende och en målmedvetenhet. Nu fortsätter hon arbeta intensivt med sitt konstnärskap men involverar även fler aktörer. Samarbeten har blivit otroligt viktiga. Strax innan lunch tar sedan den norrbottniske konstnären Mats Wikström fram gitarren och sjunger:

*jag heter Mats och är en konstnär i Norrbotten
är lite less att vara konstnär i Norrbotten
det är inge kul att vara konstnär i Norrbotten
ingen tycker om en konstnär i Norrbotten*

*man kan ställa ut i Kalix eller kvinnobiblioteket
man kan ställa ut i Piteå eller bakom staketet
det spelar ingen roll, det kommer 14 personer
ingenting blir sålt, man får koka makaroner*

Mats Wikström är, enligt egen utsaga, en konstnär som kvalar in när det eftersöks en besvärlig och negativ typ. Sann sin karaktär fortsätter han genom att beskriva att han valt konsten för att bli någon, men dessvärre "finns ingen väg för en illaluktande gubbe". Efter detta neddragande men energifyllda uppvaknande är en lunchpaus trots allt behövlig.

Det är annars Anna Lund, docent i kultursociologi vid Linnéuniversitetet, som matar oss med information under första dagen. I en längre föreläsning, uppdelad i två sessioner, beskriver hon forskningen med titeln "Konstnärrens villkor. Mellan professionell autonomi och prekära arbetsvillkor". Hon berättar i detalj om konstnärrens ofta orimliga arbetsvillkor och medger att ett framgångsrikt konstnärskap framförallt bygger på uthållighet efter avslutat utbildning. Om brödjoppen tar all tid raseras förutsättningarna. De konstnärer som i dag står på egna ben är de som haft möjlighet att bygga upp ett

socialt nätverk. Ofta har de kunnat leva på knappa inkomster tack vara en ekonomiskt stabil partner. I sin föreläsning lyfter hon sedan fram problematiken i att bedriva en verksamhet som hela tiden blir bedömd och att det som bedöms utgör den egna identiteten. Enligt myndigheten för Kulturanalys är därtill var tredje konstnär utsatt för hot. I all denna dysterhet vill hon dock föra till ljuset att konstnären har ett förhållningssätt och en unik kompetens som efterfrågas på marknaden.

Det hela rundas av med en paneldiskussion kring möjligheter och hinder för konstnärligt skapande. Dagens alla föreläsare deltar och Eirin Pedersen, ordförande KC Nord, intar rollen som moderator. Upprorstankar stiger till ytan och Mats Wikström menar att det framförallt är elitens uppror som ska uppmuntras. Detta är även något som tas upp av KROs ordförande Katarina Jönsson Norling som är noga med att kraven på förändring och uppror inte ska ligga enbart hos konstnärerna. De som kan maktens språk kan ta sig an problematiken inifrån. I den andan kliver Maria Oldenmark, intendent vid Härnösands konsthall, in och berättar att Härnösands kommun bara i dagarna anlagt en policy för konst vilket innebär att konsthallen får extra pengar för att MU-avtalet ska följas. Kanske var det just hennes möjlighet att anpassa språket, att förstå vad beslutfattarna lystrar till och att i det rätta ögonblicket klappa medhårs, som gav utdelning. MU-avtalet verkar sannerligen ta fäste över hela Sverige. Under dagen framgår att även konsthallschefen i Luleå, Hans Sundvall, brinner i sin kamp att få avtalet att gälla.

Dag nummer två har temat "Konst och politik" och äger rum på Kulturcentrum Ebeneser. Länskonstkonsulenten i Norrbotten, Lena Ylipää, inleder. Därefter tar det före detta kommunalrådet Karl Petersen över och förklarar att det kanske inte alltid går att ge pengar, men det går ofta att ge utrymme till det lokala konstaktörerna.

Lite senare kliver den självorganiserade verksamheten Galleri Syster i Luleå upp på scenen och beskriver sin verksamhet och vikten av att skapa egna sammanhang. Under senhösten och vintern planeras deras nästa utställning "The Epicenter of Everything", en utställning som framhäver att cirkeln inte har någon mitt om det inte vore för det som omger den. Periferin är här en plats likväl som ett tillstånd. I utställningsbeskrivningen står:

"I dagens samhälle är det stort fokus på alltings centrum. Det råder en sorts konsensus kring idén om att centrum liksom förvaltar kunskapen och därigenom intelligentsian. Skapelsens mitt, ledare av utveckling. Kanske sanningen är precis tvärt om? Om Periferi och Centrum inte definieras utifrån geometri och geografi, utan utifrån mental och teoretisk status, så hamnar vi i ett annat läge. Periferi som en drivkraft med bred erfarenhetsbas. En garant för att demokratin ska omfatta alla och sträcka sig överallt."

Sedan är det konstnären Katarina Pirak Sikkus tur. Hon läser upp sitt öppna brev till Kulturbryggan som hon skrivit med anledning av nekat stöd till projektet kring rasbiologernas spår i det samiska folkhemmet. Hon berättar om viljan att bli ett subjekt istället för ett objekt i sin egen historia. Men det finns enligt Kulturbryggans måttstock inget "kulturellt nyskapande" i att, som Katarina Pirak Sikku säger, klä av ljughetens bild. Även konstnären Lena Stenberg, uppvuxen i en sameby i skuggan av Kirunas gruvnäring, belyser i sin presentation minoritetens och periferins utsatthet.

Luleås konsthallschef Hans Sundvall bjuds därefter in till diskussion med konstnärerna. Kulturredaktör på Västerbottens-Kuriren Sara Meidell leder samtalet. Frågor kring

konstnärens politiska ansvar i samhället, eller konstnärens rätt att vara fri, lyfts fram. Även vad som sker då media backar tillbaka; får i detta fall konsten ytterligare ansvar att kliva in och kommentera för att synliggöra samhällsproblem?

Eftermiddagens konstnärliga presentation kommer från Nina Bondesson. Med övertygelse försvarar hon huvudfotingens rätt att få vara och frodas. Hon opponerar sig mot professionaliseringen och menar att en spridning mellan amatörer och proffs är viktigt. Vi bryr oss om huvudfotingar (ett barns första teckning av en människa med ben som växer direkt från huvudet). Alla blir exstatiska då den första växer fram på papperet och den vuxne uppmuntrar till mer. Sedan släpper vi huvudfotingen och vill att barnet ska övergå till textvisuellt språk. I dag, då ingen estetisk verksamhet är obligatorisk i undervisningen, tappar vi helt kontakten till det bildvisuella. Morgondagens kommunpolitiker kommer inte ha haft bildämnet i skolan och att ge de okunniga maktbefogenheter är katastrofalt menar Nina Bondesson.

Sedan förs ett konstnärspolitisk panelsamtal där de inbjudna konstnärerna Nina Bondesson, Rat & Dragon och Anja Örn samtalar med ordförande i KRO/KIF Katarina Jönsson Norling, ledamot i Kulturutskottet Ida Karkiainen, regionalpolitisk sekreterare i KLYS Carl Liungman samt kommunpolitiker Jan Nyberg. Moderator var kulturredaktör på Västerbottens-Kuriren Sara Meidell.

BRAK-dagarna avslutas med ett regionmöte för KRO/KIF.

Text och foto: Ida Rödén

Volym 2016-09-22

--

Konstnärscentrum Nord (KC Nord) i samarbete med Lena Ylipää, länskonstkonsulent i Norrbotten, Arbetsförmedlingen Kultur Media, Konsthallen i Luleå och Havremagasinet i Boden har varit värd för Branschdagarna 2016.